

GOUDEN GANZENVEER

ARNON
GRUNBERG

2017

UITGEREIKT
IN

THE GRAND
AMSTERDAM

6 APRIL 2017

INHOUD

- 4 Ik zeg zelden nee
Portret Arnon Grunberg
- 12 Bibliografie en onderscheidingen
- 16 Wanneer herken je een groot talent?
De uitreiking van de Gouden Ganzenveer
- 20 Laudatio
Uitgesproken door Maarten Doorman
- 26 Waarom ik afstand bewaar tot jury's
Dankwoord Arnon Grunberg
The Future of Sex
- 34 Maartje Remmers en Arnon Grunberg in gesprek
- 56 Koen en Bobby
- 64 De Gouden Ganzenveer 1955-1999 en vanaf 2002
- 66 De leden van de Academie De Gouden Ganzenveer
- 68 De laureaten vanaf 1955

IK
ZEG
ZELDEN
NEE

PORTRET
ARNON
GRUNBERG

DOOR
MAARTEN DESSING

Schrijven? Zeker, dat is leuk, maar het kan heel goed dat hij over een paar jaar wat anders doet. In de eerste periode na zijn debuut deed Arnon Grunberg (1971) het graag voorkomen alsof schrijven niet zijn allergrootste levensvervulling was. Hij was het liefst acteur geworden. Zijn leven leek hem mislukt als hij geen acteur kon zijn. Maar dat had er niet ingezeten. Toen richtte hij zich op het schrijven. Als hij over tien jaar weer iets heel anders zou doen: ook goed.

Zijn debuut *Blauwe maandagen* zou alleen maar zijn ontstaan uit een combinatie van toeval en geldnood. De destijds 20-jarige uitgever van Kasimir, gespecialiseerd in niet-arische Duitse literatuur, was in 1991 op de Frankfurter Buchmesse zijn collega Vic van de Reijt van Nijgh & van Ditmar tegengekomen. Na een avond in een Irish Pub, waarin Grunberg honderduit had verteld over zijn leven, zei deze tegen hem dat hij zijn verhalen alleen maar hoefde op te schrijven, dan zou hij die uitgeven.

Drie jaar later lag daar een roman die insloeg als een bom. Er waren 700 exemplaren van *Blauwe maandagen* ingekocht op aanbieding, de uitgever en auteur hoopten de eerste druk uit te kunnen verkopen. Maar direct na verschijnen publiceerden kranten de ene na de andere laaiend enthousiaste recensie. Interviews volgden, van *NRC Handelsblad* tot de talkshow van Sonja Barend op tv, en binnen twee weken lag een derde druk in de winkel.

Toen was Grunberg opeens een auteur die van zijn pen zou kunnen leven. Of niet, als hij dat liever niet deed.

Inmiddels weten we beter hoe belangrijk het schrijven voor hem was. Nadat Grunberg wegens ‘gebrek aan techniek’ was afgewezen door de toneelscholen van Amsterdam en Maas-tricht stortte hij zich maniakaal op het alternatief. Hij schreef het ene na het andere toneelstuk, slechts onderbroken door vele brieven. En hij wilde worden gelezen. Hij stuurde zijn

teksten naar theatergezelschappen en gaf een hele reeks boeken in eigen beheer uit. Zo werd het prozagedicht *De Machiavellist* (oplage 300 exemplaren) in 1990 zijn officiële debuut.

Hij greep de kans die Van de Reijt hem bood dan ook met beide handen aan. ‘Na dit gesprek [in Frankfurt]’, zo schreef hij hem, ‘gaf u mij uw visitekaartje en sprak daarbij de volgende woorden uit: “Als je nog eens in moeilijkheden zit, bel mij.” Nu is het heel goed mogelijk dat het een beleefdheidsfrase was. (...) [Ik] zit ook niet direct in levensnood. (...) Maar [ik] ben toch wel benieuwd naar elke mogelijkheid die bestaat om de nood ook in de toekomst buiten te houden.’

Grunberg bleek te worden gedreven door een geldingsdrang die resulteerde in een onafgebroken stroom romans, verhalen, toneelstukken, essays, columns, reportages en alle mogelijke overige genres. Amper de 45 gepasseerd heeft hij al een ontzagwekkend oeuvre geproduceerd. En dan te bedenken dat zijn officiële bibliografie, verderop in deze uitgave, alleen maar teksten vermeldt die in boekvorm zijn verschenen en regulier verkrijgbaar waren.

Het getuigt van een mateloze ambitie die bijna dertig jaar later nog altijd niet is verflauwd. Journalist Mark Schaevers rekende uit dat Grunberg in april 2014 – allesbehalve een atypische maand – 60.553 woorden had geschreven. Inclusief zijn mails en blog, maar vooral voor werk in opdracht. Zo had hij begin 2017 een dagelijkse voetnoot in *de Volkskrant*, wekelijkse rubrieken in *de Volkskrant* (de Seksrabbijn), *VPRO Gids*, *Het Parool* en *De Standaard* en maandelijkse columns in *Vrij Nederland*, *Humo* en *Wordt vervolgd*.

De geldingsdrang zou ook het fundament zijn onder zijn aanvankelijke imago van enfant terrible. Hij schroomde niet te schoppen tegen de schenen van collega's die hij in een eerder leven had gevraagd om naar zijn werk te kijken. Over Ronald Giphart die hem met een bewonderend stuk in *NRC Handels-*

blad had geholpen zijn carrière te lanceren, schreef hij later: 'Na lezing van uw Boekenweekgeschenk komt de *Viva* mij voor als een wonder van inhoudelijk en stilistisch vernuft.'

Het toppunt van de geregeld oplaaiende kinnesine met collega's was de uitreiking van de AKO Literatuurprijs in 2007. A.F.Th. van der Heijden, die dat jaar de prijs zou krijgen voor *Het schervengericht*, weigerde in één zaal te zitten met Grunberg, genomineerd voor *Tirza*. Er was tussen beiden een schriftelijke vete ontstaan. Grunberg had daarin Van der Heijdens zoon gewaarschuwd voor zijn vader. Dat zou een gevaarlijke paranoïde gek zijn. Daarmee overschreed hij voor Van der Heijden een grens.

In werkelijkheid was het Grunberg meestal om iets anders te doen, blijkt uit *Aan nederlagen geen gebrek*, de in 2016 verschenen verzameling van brieven uit zijn beginjaren. Ook toen hij alleen nog naam had gemaakt bij een kleine Amsterdamse incrowd stelde hij zich herhaaldelijk op het standpunt dat eerlijkheid boven alles gaat. Anders kun je net zo goed niet schrijven, hield hij meerdere correspondenten voor. Dat hij scherpe formuleringen gebruikte doet daar niets aan af. Maar veel van zijn collega's namen Grunberg zijn 'oprechtheid' niet in dank af.

Bekend is ook de luid beleden woede die de auteur voelde jegens Hans Goedkoop, nadat hij Grunbergs tweede roman *Figuranten* had besproken in *NRC Handelsblad*. De recensent had beweerd dat de wanhoop van de personages niet voelbaar werd gemaakt, waardoor de bodem onder de humor wegviel. 'Zolang Hans Goedkoop voor die krant schrijft, zal ik er niet meer voor schrijven', dreigde hij – zonder overigens zijn woord gestand te doen.

De receptie van zijn eerste werken sluit aan bij zijn imago. Grunberg werd gezien als een cynische nihilist, die alles met de grond gelijk maakte. Schreef ook Goedkoop niet in de gewraakte recensie – tegenwoordig moeiteloos terug te vinden

op de website van de schrijver zelf – dat volgens de auteur ‘de wereld is bestemd om uit te monden in een grap’? Vanuit het perspectief van journalisten gezien is het goed te begrijpen dat zij Grunberg, toch een genre op zichzelf, indeelden bij de auteurs van Generatie Nix.

Het imago begon Grunberg na enkele jaren steeds meer te knellen. Of zoals hij het zelf verwoordde: hij wilde ontsnappen aan zijn eigen geschiedenis, aan alles wat zijn naam opriep. Op 14 oktober 1998 schiep hij daarom een nieuwe identiteit: Marek van der Jagt. ‘In veel opzichten bevond mijn leven zich in een crisis, financieel, emotioneel en seksueel. Dat verklaart een hoop, maar niet alles’, blikte Grunberg later terug in *Sterker dan de waarheid*.

Onder dit pseudoniem debuteerde Grunberg zes jaar later na *Blauwe maandagen* opnieuw met *De geschiedenis van mijn kaalheid*. Drie boeken zou Van der Jagt publiceren: twee romans en het Boekenweekessay 2001 – plus een reeks ingezonden brieven en verhalen in verschillende media. Door de overeenkomsten in stijl en thematiek begonnen journalisten Grunberg echter al snel te achtervolgen met de vraag of hij soms achter Van der Jagt schuilging.

Dat gebeurde zeker toen *De geschiedenis van mijn kaalheid* de Anton Wachterprijs werd toegekend. Ging een auteur voor de tweede keer een debuutprijs winnen? Al moet daarbij worden gezegd dat Grunberg alleen de eer kreeg. Het bestuur van de Anton Wachterprijs wenste het bijbehorende geldbedrag van 2500 gulden alleen uit te keren aan iemand die kon bewijzen dat hij Marek van der Jagt was. Iets wat Grunberg onmogelijk kon.

De auteur bleef lang hardnekkig ontkennen, terwijl hij tegelijkertijd het spel meespeelde. Zo gaf juist hij de eerste Van der Jagt-lezing tijdens de presentatie van diens tweede roman *Gstaad 95-98* in Wenen. Maar op dezelfde dag bekende hij. ‘Ik besluit dat het beter is mijn leugenachtig leven onder mijn

eigen naam voort te zetten', schreef hij daarover. Maar op de vraag 'Ga je ermee door?', antwoordde hij ook: 'Ik ga met alles door. Ik kan niet stoppen.'

Inderdaad zou Van der Jagt drie jaar later nog een essay publiceren: *Otto Weininger of Bestaat de Jood?*

Tegen die tijd had Grunberg het niet meer nodig om zijn collega's hun plaats te wijzen of een pseudoniem te gebruiken. Hij was al voor zijn veertigste de meest gelauwerde schrijver van zijn generatie. Zijn werk werd overladen met prijzen – inclusief oeuvreprijzen. Hij is met 23 nominaties de auteur die met afstand het vaakst op een shortlist van een van drie grote prijzen stond. En hij won de AKO/ECI, Libris en Gouden Uil het meest: vijf keer maar liefst.

Ook kreeg hij talloze eervolle opdrachten. Van het Boekenweekgeschenk (*De heilige Antonio*, 1998) en het Boekenweekessay (*Monogaam*, 2002) tot het essay van de Maand van de Filosofie onder zijn pseudoniem. Van gastschrijverschappen, zoals aan de Universiteit Leiden, tot de Frans Kellendonk-lezing in Nijmegen. 'Ik zeg zelden nee', bekende hij ook in *Sterker dan de waarheid*. 'Ik zeg wel eens, "Ik moet erover nadenken", en dat betekent dan: nee.'

En niet onbelangrijk: de maatschappelijke inzet van zijn romans werd steeds zichtbaarder. Zeker sinds *De asielzoeker* (2003) schijnt niet langer zijn autobiografie door zijn werk, maar onderzoekt hij steeds nadrukkelijker de positie van de mens in een onbeheersbare samenleving. Zo gaat *Tirza* (2006) over de onzekerheid na Elf September, *Huid en haar* (2010) over emoties in een tijdperk van doorgedreven kapitalisme en *De man zonder ziekte* (2012) over de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de kunstenaar.

Desondanks overwoog Grunberg in 2015 te stoppen met schrijven. Na de dood van zijn moeder Hannelore Grünberg-Klein

in februari van dat jaar vroeg hij zich af of het wel zin had om door te gaan, vertelde hij nog dezelfde maand in een interview aan Nu.nl. Zijn moeder was altijd een belangrijke motivatie. Het moeder-zoonthema komt ook in bijna al zijn werk voor. En na iedere prijs die hem werd toegekend dacht hij in eerste instantie: 'leuk voor mijn moeder'.

Toch bleek zijn werklust ongebroken. Voortgedreven door een tomeloze nieuwsgierigheid, bleek hij verslag te willen blijven doen van alle experimenten die hij zich in zijn hoofd haalt. Al voor hij debuteerde, maken de brieven uit *Aan nederlagen geen gebrek* duidelijk, wil hij ieder plan, hoe gek ook, daadwerkelijk uitvoeren. Het bracht hem op televisie als presentator, in Afghanistan als oorlogsverslaggever, in een gezin tijdens hun vakantie, in een slachthuis als stagiair, enzovoorts enzovoorts. Daar kon hij onmogelijk mee ophouden.

Sterker: hij maakte ook van het afscheid van zijn moeder literatuur. In *Moedervlekken* (2016) trekt een veertiger bij zijn aftakelende moeder in huis – zoals de auteur zelf had gedaan – waarna de angst om haar te verliezen langzaam de bodem onder zijn bestaan haalt. Grunberg biedt zo 'een breed perspectief op existentiële thema's', oordeelde de jury van de Libris Literatuurprijs. 'Grunberg schetst in verschillende toonaarden de gemaskeerde eenzaamheid en de onverslijtbaarheid van trauma's.'

Dus schrijven als iets wat Grunberg een tijdje in zijn leven doet? Dat is al lang niet meer voorstelbaar. Hij zal er tot zijn laatste snik in hetzelfde duizelingwekkende tempo mee doorgaan.

BIBLIO-
GRAFIE

EN

ONDER-
SCHEIDIGEN

ROMANS & NOVELLEN

Blauwe maandagen (1994)
Figuranten (1997)
De heilige Antonio (Boekenweekgeschenk, 1998)
Fantoompijn (2000)
De geschiedenis van mijn kaalheid (Marek van der Jagt, 2000)
De Mensheid zij geprezen. Lof der zothed 2001 (2001)
Gstaad 95-98 (Marek van der Jagt, 2002)
De asielzoeker (2003)
Het aapje dat geluk pakt (2004)
De joodse messias / Grote Jiddische roman (2004)
Tirza (2006)
Onze oom (2008)
Huid en Haar (2010)
De man zonder ziekte (2012)
Het bestand (2015)
Moedervlekken (2016)
Het tweede bestand (2017)

VERHALEN & VERHALENBUNDELS

De advocaat, de leerlooier en de forellen (1994)
Amuse-gueule (2001)
Iemand anders (2007)
Selmonosky's droom (2011)
Apocalyps (2013)

ESSAYS, REPORTAGES & EGO-DOCUMENTEN

De troost van de slapstick (1998)

Het Rotterdam van Arnon Grunberg (2001)

Monogaam (Boekenweekessay, Marek van der Jagt, 2002)

Sterker dan de waarheid. De geschiedenis van Marek van der Jagt (2002)

Grunberg rond de wereld (2004)

Otto Weininger, of Bestaat de Jood?

(Essay Maand van de filosofie, Marek van der Jagt, 2005)

De techniek van het lijden (2005)

Omdat ik u begeer (2007)

Over joodse en andere paranoia. F. Kellendonk lezing (2007)

Ik ging van hand tot hand. Verzameld werk van Marek van der Jagt
(2008)

Karel heeft echt bestaan (2008)

Kamermeisjes en soldaten (2009)

Het verraad van de tekst

(met studenten van de Universiteit Leiden, 2009)

Van Istanbul naar Bagdad (graphic novel, met Hanco Kolk, 2010)

De mensendokter (2011)

Brieven aan Esther (2011)

Voetnoot 1 (2012)

Waar ook ter wereld. Avondgesprekken met Wim Noordhoek (2012)

Les vacances de monsieur Grunberg (2012)

Buster Keaton lacht nooit (2013)

Voetnoot 2 (2014)

*Angstreducerend behandelplan. Twee weken in
een psychiatrisch ziekenhuis* (2015)

Aan nederlagen geen gebrek. Brieven en documenten 1988-1994
(Privé-domein, 2016)

Thuis ben je. Berichten van een hotelmens (2017)

POËZIE

Liefde is business (1999)

TONEEL & SCENARIO'S

De dagen van Leopold Mangelmann / Brief aan M. /

Schoonheid en bier (1993)

Rattewit (1994)

*De dagen van Leopold Mangelmann / Kom liefde, mijn beste vrienden
walgen van me / Van Palermo naar San Francisco* (1996)

Lechaim / Grill Room (1996)

Het 14e kippetje (1998)

ONDERSCHEIDINGEN

1994	Rabobank Lenteprijs voor <i>Literatuur voor Tina</i>
1994	Anton Wachterprijs voor <i>Blauwe maandagen</i>
1996	Gouden Ezelsoor voor <i>Blauwe maandagen</i>
1998	Charlotte Köhler Stipendium voor <i>De troost van de slapstick</i>
2000	AKO Literatuurprijs voor <i>Fantoompijn</i>
2000	Anton Wachterprijs voor <i>De geschiedenis van mijn kaalheid</i>
(als Marek van der Jagt)
2002	Gouden Uil voor <i>De Mensheid zij geprezen</i>
2004	AKO Literatuurprijs voor <i>De asielzoeker</i>
2004	F. Bordewijkprijs voor <i>De asielzoeker</i>
2007	Gouden Uil voor <i>Tirza</i>
2007	Libris Literatuurprijs voor <i>Tirza</i>
2009	Constantijn Huygensprijs voor hele oeuvre
2010	Frans Kellendonkprijs voor hele oeuvre
2011	KANTL-prijs voor proza voor <i>Tirza</i>

WANNEER
HERKEN
JE
EEN
GROOT
TALENT?

DE UITREIKING VAN
DE GOUDEN GANZENVEER

Wie van de vele vrienden, opdrachtgevers, uitgevers en overige genodigden in de voormalige raadszaal van hotel The Grand zou verbaasd zijn geweest dat Arnon Grunberg de Gouden Ganzenveer is toegekend? Niemand waarschijnlijk. Zijn werklust en consistent hoge kwaliteit van zijn werk zijn bekend. Ook bij voorzitter Gemma Nefkens van stichting De Gouden Ganzenveer die daar in een vorig leven als uitgever bij Van Oorschot al vroeg mee te maken kreeg. De nog geen twee decennia oude schrijver stuurde enkele van zijn eerste pennenvruchten naar deze uitgeverij.

‘Op een ochtend vond ik een briefje van Gemma Nefkens in mijn postbus,’ citeerde ze bij de verwelkoming van alle gasten Grunberg uit diens herinneringen aan zijn tijd als uitgever, die *De Groene Amsterdammer* in 2008 publiceerde. ‘Ze schreef me dat ze gegrepen was door mijn woede maar bezwaren had tegen vorm en stijl. Dat ik me dit citaat nog vrij letterlijk kan herinneren, komt omdat ik indertijd een bijstandsuitkering genoot. Ik stond ingeschreven als toneelspeeler en dichter en moest regelmatig op gesprek komen bij een ambtenaar om samen met hem na te gaan of er vooruitgang zat in mijn leven als dichter casu quo toneelspeler. Tijdens een van die gesprekken overhandigde ik het betreffende briefje aan de dienstdoende ambtenaar. Hij las, knikte goedkeurend, maakte er een kopie van en zei dat dit veelbelovend was. Misschien had hij gedacht; als het met de woede goed zit, valt er voor vorm en stijl wel een oplossing te verzinnen.’

Einde citaat. Kort daarna was Nefkens bij de 19-jarige Arnon in de Van Eeghenstraat op bezoek geweest, in de tuin van huisbaas Frenkel, vertelde ze. ‘Zoals iedereen weet lopen geheugens nooit synchroon. De herinnering echter aan een genoeglijk gesprek is een gezamenlijke. De enorme stapel Grunberg-toneelstukken die er in de loop van weinig tijd op mijn bureau was beland, onvergetelijk door grote hoeveelheden achter elkaar geplaatste, zelden gebruikte en hier en

daar vermoedelijk ook verzonnen bijvoeglijke naamwoorden, zonder al te veel verhaalplot, deed mij die middag vragen om een eenvoudig verhaal met een kop en staart, zo mogelijk te plaatsen in *Tirade*, het literair tijdschrift van Van Oorschot.'

Grunberg schreef daarover in *De Groene Amsterdammer*: 'Ik schreef toen gedurende enige tijd elke week iets voor *Tirade* en stuurde dat op. Maar er kwam geen briefje meer dat ze gegrepen was door mijn woede, er kwam helemaal geen briefje meer. De ambtenaar van de sociale dienst leek zich vergist te hebben. De stilte van de vrouw en de stilte van de uitgeverij hadden zich gevoegd tot één samengebald zwijgen.'

Waarna Nefkens haar speech afsloot met de constatering: 'Zoals bekend heeft succes vaak vele vaders. Van het succes van jouw veelzijdige en indrukwekkende schrijverschap ben ik in ieder geval de moeder niet, dat moge duidelijk zijn. Jou straks de veer te mogen overhandigen en je als acteur in eigen teksten te zien, daar verheug ik me met iedereen hier in de zaal op.'

Na Nefkens' korte persoonlijke herinnering was het woord aan Maarten Doorman, die in zijn laudatio dieper inging op Grunbergs veelzijdigheid en thematiek. Daarna was de vloer aan de laureaat. Eerst richtte hij het woord tot de zaal via zijn werk. Acteursgroep Wunderbaum speelde twee scènes uit het toneelstuk *The Future of Sex* dat Grunberg samen met de toneelspelers had ontwikkeld. In een daarvan ging Maartje Remmers in gesprek met de auteur. Haar vragen staan, zoals bij elke voorstelling, vast, zijn antwoorden wisselen iedere keer. Wat Grunberg deze middag in *The Grand* antwoordde, is elders in deze uitgave te lezen. In zijn dankwoord legde hij tot slot uit waarom hij afstand bewaart tot literaire jury's. Zij het niet zó veel afstand dat hij deze prijs niet met grote dankbaarheid wilde aanvaarden.

LAUDATIO

UITGESPROKEN DOOR
MAARTEN DOORMAN

Arnon Grunberg is vaak geïnterviewd, maar zelf kan hij ook goed interviewen. Net als ooit bij Ischa Meijer wordt de wereld van de ondervraagde bij hem soms een spiegel van het eigen innerlijk. Zijn briljantste vraaggesprek was met Elfriede Jelinek voor *R.A.M.* op de VPRO-televisie, vertoond op zondagavond 4 september 2005. De moeilijk toegankelijke schrijfster had het jaar ervoor vanwege haar sociale fobieën verstek laten gaan bij de uitreiking van de Nobelprijs, zoals Bob Dylan ruim tien jaar later. Grunberg wist echter tot haar door te dringen en vertelt voor de camera hoe zijn eerste vraag aan haar luidde, of ze het eigenlijk niet jammer vond dat haar moeder de toekenning van de prijs niet meer had meegemaakt. Waarop ze volgens hem zei: 'Nee, ik ben blij dat mijn moeder dood is.'

Toen op 9 januari op televisie werd aangekondigd dat aan Arnon Grunberg de Gouden Ganzenveer 2017 was toegekend, vroeg Eva Jinek hem wat dit voor hem betekende, na alle prijzen die hij al ontvangen had. 'Dit is de eerste prijs na de dood van mijn moeder,' zei de schrijver, 'en in die zin een rare prijs, want ik vond het altijd leuk om prijzen te winnen voor mijn moeder.' Voor wie zich dat Jelinek-interview nog herinnerde was dit een bijzonder moment. Even leek het of geïnterviewde en interviewer van persoon hadden gewisseld, want door de vraag van Eva Jinek belandde Grunberg in de rol van Elfriede Jelinek destijds. En Jinek werd even Grunberg.

Vrager en ondervraagde vielen samen, zoals in het universum van Grunberg beul en slachtoffer soms van rol verwisselen. En zo'n driehoeksverhouding kwam ook bekend voor, we bespeuren die in de meest recente roman, *Moedervlekken*, en in *Tirza* of, het schrijnendst misschien, in *De asielzoeker*. In dat boek vestigt een asielzoeker zich in het huis van de hoofdpersoon, de indringer wordt de man van zijn vrouw en dwingt hem asiel te zoeken in zijn eigen huis, waar hij onder de kapstok gaat slapen.

Het is deze nederige plaats, in het donker, op de grond, tussen afgetrapte schoenen en een kapotte paraplu, die je als springplank zou kunnen zien van het grootse schrijverschap van Arnon Grunberg. Vluchteling in eigen huis, bijna onzichtbaar, de oren gespitst en met oog voor elk detail van een wereld die vanuit dit ongebruikelijk perspectief iets surrealistisch krijgt. Grunberg is zelf niet meer die verschoppeling: hij is onze belangrijkste schrijver van dit moment. Maar hij leent ons het gezichtspunt van de verschoppeling.

Er slapen onnoemelijk veel mensen onder de kapstok bij ons thuis, en er slapen mensen onder de kapstok in onszelf. Meestal hebben we geen idee, slechts van een enkeling zullen wij horen. En de boeken van Grunberg helpen ons daarbij, vanuit een nogal illusieloos universum.

De fotograaf Hans Aarsman schreef eens: 'Je kunt gaan huilen. Je kunt ook een foto maken.' Vanuit die houding vertrok ooit Arnon Grunberg, met een onvoorstelbare werklust en veelzijdigheid. Het begon met toneelspelen en het oprichten van uitgeverij Kasimir, voor niet-arische Duitse literatuur. Inmiddels schrijft hij columns, cursiefjes en commentaren in *de Volkskrant*, in *Het Parool*, in de *VPRO Gids*, in *Humo*, in *Vrij Nederland*, *NRC Handelsblad*, in *Amnesty's Wordt vervolgd*, in *De Standaard*. En hij schreef toneelstukken, een dichtbundel, een twaalfstal romans, novellen en verhalen, essaybundels, en reportages die telkens getuigen van veelzijdigheid, eruditie, enthousiasme, engagement en humor of liever: sardonisch gevoel voor het absurde. Wanneer je bij Grunberg in de lach schiet is het toch altijd net zo snel schieten als lachen.

Wij, lezers en bewonderaars, weten veel van de schrijver. Of dat denken we, door de soms uiterst persoonlijke ontboezemingen in de voetnoten in *de Volkskrant*, waar het intiemste detail niet wordt geschuwd; we denken het door het onmiskenbaar autobiografische in bijna al zijn werk, door

de interviews, of door de documentaire die twee jaar geleden over hem werd uitgezonden.

Als schrijver, zo opperde Grunberg tegenover Elfriede Jelinek, 'ben je toch een exhibitionist?'

'Je schrijft,' zo antwoordde zij daarop, 'wat je niet geleefd hebt.' 'Kun je wel schrijven als je leeft,' wil Grunberg dan weten. Jelinek meent van niet. Maar Grunberg heeft een andere weg gekozen. Hij is juist de wereld ingetrokken en bij hem vallen leven en schrijven samen. Dat wil niet zeggen dat zijn werk autobiografisch gelezen moet worden, dat zou een armoedige benadering zijn. De schrijver is voor ons zijn werk, niet zijn leven.

En dat werk getuigt van een even verzengende als meeslepende nieuwsgierigheid. We zien Grunberg *embedded* met het Nederlands leger naar Afghanistan gaan. Voor een militair, tekent de schrijver bij vertrek al op, betekent die missie in de eerste plaats een nieuw bankstel. We lezen hoe de schrijver bij mensen thuis logeert in een nieuwbouwwijk, als purser in een Zwitserse nachttrein reist, we volgen hem bij het Amerikaanse leger in Irak en als kamermeisje hotelkamers schoonmakend in Beieren, we horen hoe hij een dag meeloopt met de brandweer ergens in Limburg, episodes en verslagen die vaak later terugkeren in zijn romans en verhalen. Ik zal er niet van opkijken wanneer ik in het conducteurshokje van de tram, op de brommer van de pizzabezorger of als bijrijder in een dierenambulance plotseling Arnon Grunberg tegenover mij vind. De schrijver is overal. En nergens.

Hij woont in New York, maar is voortdurend op reis. Als iemand een kosmopoliet is, dan hij, en als iemand meteen bij dat woord de antisemitische lading ervan in de geschiedenis herkent, dan hij evenzeer. Niets ontgaat hem, in de perfecte balans tussen wreedheid en mededogen die de ware schrijver kenmerkt. Zijn uitgangspunt vinden we in de dichtbundel *Liefde is business*: 'in het toilet / diende men / een wc-borstel te

steken / anders / kwamen de ratten omhoog.’ Maar wie al zo vroeg een boek publiceert dat *De troost van de slapstick* heet, weet dat je die werkelijkheid niet *unverfroren* op kunt dienen. De waarheid, dicht hij in *Liefde is business*, ‘komt / als dessert / op tafel / maar allebei / zitten we vol.’

Als leden van Academie De Gouden Ganzenveer zijn wij allen diep onder de indruk van het schrijverschap van Arnon Grunberg. Van zijn veelzijdigheid en productiviteit. Van zijn generositeit ook. Zelfs in zijn ultrakorte voetnoten noemt hij altijd de auteur van het krantenbericht waar hij commentaar op levert, hij deelt drank uit aan zijn lezers wanneer hij een weddenschap verliest, hij financierde de vertaling van Heines *Duitsland, een wintersprookje* en Stendhals *De Kartuize van Parma*, en steunde de uitgave van het werk van Karel van het Reve en Roland Topor.

Wij zijn onder de indruk van de maatschappelijke betrokkenheid van deze schrijver, de moed zijn nek uit te steken in een wereld die zich vaak schoorvoetend dreigt te schikken naar een populisme dat het intellect haat en de asielzoekers liefheeft zolang ze ver buiten de grenzen blijven. Wij zijn onder de indruk van zijn alomtegenwoordigheid in de literatuur, in de journalistiek, in de wereld van het gedrukte woord waarop onze Academie zich richt. Van de manier waarop hij buitenstaander en betrokkene is en ons een lachspiegel voorhoudt.

Deze prijs is een prijs voor Arnon Grunberg alleen, voor zijn fenomenale schrijverschap, en als het goud van deze ganzenveer blinkt, dan ontleent het zijn glans aan het werk van deze schrijver.

WAAROM
IK

AFSTAND
BEWAAR

TOT
JURY'S

DANKWOORD
ARNON GRUNBERG

‘Als je schrijft, heb je de heimelijke wens dat over je geschriften ooit bepaalde opmerkingen zullen worden gemaakt, en een paar van die opmerkingen heb ik in het juryrapport beluisterd. Ik wil hiermee helemaal niet zeggen dat ik die opmerkingen onderschrijf of billijk, maar het was heel aangenaam om ze te horen.’ Dat zei Karel van het Reve in 1982 bij het in ontvangst nemen van de P.C. Hooftprijs.

De onthechtheid en de eerlijkheid die hieruit spreken, lijken me voorbeeldig; ik zou niet weten hoe je als schrijver anders met lof en met prijzen om moet gaan.

Opmerkingen kunnen aangenaam zijn om te horen, maar dat betekent nog lang niet dat je volledig achter die loftuitingen gaat staan en moet gaan denken: ja, dit ben ik. De jury begrijpt me. Nee, juist het compliment dient te worden gewantrouwd.

Dat is misschien niet heel sympathiek, ik geef het toe, en in het dagelijkse leven probeer ik hoffelijk te zijn, maar de schrijver die ik wil zijn, streeft naar waarheidsvinding en plaatst die hoger dan de beleefdheid. Alleen al daarom moet ik mijn verlangen naar al te veel hoffelijkheid even onderdrukken.

Overigens kan ook bij negatieve kritiek enige afstand gezond zijn, iets wat met ik moeite heb geleerd, maar wat ik uiteindelijk min of meer onder de knie heb gekregen. Er wordt van alles op de schrijver, op de publieke persoonlijkheid geprojecteerd, daarin lijkt hij op het liefdesobject en op de therapeut, op wie eveneens van alles wordt geprojecteerd, zowel in positieve als negatieve zin.

Je moet andermans oordeel soms serieus nemen, maar het is verstandig je er, ook als het een zinnig oordeel is, niet te veel mee te vereenzelvigen. Indien je althans wilt proberen iets van een autonome positie te handhaven.

Hiermee wil ik niet zeggen dat ik het liefdesobject van de jury ben, maar ik voel me wel degelijk de therapeut van de juryleden, al was het maar omdat ik niet graag object ben.

Ik spreek liever zelf dan dat er over me wordt gesproken, ik handel liever dan dat er met mij gehandeld wordt. Om mijn vrijheid te bewaren, om mijn autonomie niet in gevaar te brengen, moet ik mij dus wel verbeelden dat ik hier niet het object ben over wie geoordeeld wordt; ik moet me aan dat oordeel onttrekken.

In de uitnodiging voor deze bijeenkomst, die ik ook ontving, stond dat 'geen oorlogsgebied hem te gevaarlijk is, geen politiek onderwerp hem te netelig'. Die 'hem', daar werd ik mee bedoeld, en 'hij' zou ook 'middenin de wereld staan'.

Dat was inderdaad aangenaam om te lezen, daar had Karel van het Reve gelijk in; lof is zo aangenaam als een verdovend middel. Die al te menselijke behoefte aan lof moet wel iets te maken hebben met het kind dat hoopt dat zijn ouders of opvoeders trots op hem zijn. Vrijwel ieder kind zal vroeg of laat tot de ontdekking zijn gekomen dat de liefde van zijn ouders voorwaardelijk is, of althans voorwaardelijk aanvoelt: er dient wel iets tegenover te staan. Het maatschappelijk falen kan al op school beginnen en ergens tijdens zijn schoolcarrière of misschien al daarvoor zal het kind geconfronteerd worden met de verwachtingen van de mensen die hem liefhebben en het zal beseffen dat het zich tot die verwachtingen moet verhouden. Daarmee wordt de liefde naast een plek van tederheid, zekerheid en verzorging ook de plaats waar ruilhandel en machtsstrijd plaatsvinden.

Naarmate er steeds meer tijd ligt tussen de dood van mijn beide ouders en het heden, denk ik minder aan hen. Dat is onvermijdelijk, maar juist als er recensies over een net verschenen roman verschijnen of bij prijzen als deze wordt hun aanwezigheid tastbaar en lijken ze onder de levenden te zijn.

Elk kind, vermoed ik, vraagt zich af: wat moet ik doen om de liefde van mijn ouders waard te zijn? Wat moet ik doen om liefde waard te zijn? En kan ik onder die voorwaarden de liefde wel waard zijn?

Daarop heb ik nog altijd geen antwoord en hoewel ik zeker niet van plan ben hier mijn eigen werk te gaan interpreteren denk ik dat veel van mijn personages met deze vraag worstelen.

Een literaire prijs geeft me altijd even de illusie dat ik de liefde van mijn ouders waard ben, alleen al daarom kan ik geen prijs in ontvangst nemen zonder in de veronderstelling te verkeren dat de prijs eigenlijk voor hen bedoeld is, of, omdat zij er niet meer zijn, voor mensen in mijn omgeving, mijn vriendin, mijn petekind, mijn samengestelde, zelf gecreëerde familie.

Ik bedoel het niet dramatisch als ik zeg dat ik niet trots op mezelf kan zijn, dat is namelijk niet alleen een zwakte. De literaire lof is een substituut voor liefde maar misschien is alle liefde een substituut voor liefde, of beter gezegd, voor de liefde zoals die zou moeten zijn.

Nu lijkt het toch alsof de jury therapeut is en ik de patiënt, maar dat is schijn, ik geef de liefde die de jury op mij projecteerde door aan anderen, ik beweer dat er sprake is van overdracht.

Is het de onzekerheid van het kind die de volwassene – of moet ik zeggen de quasi-volwassene? – met zich meedraagt die ervoor zorgt dat ik hier de rol van doorgeefluik inneem? Er lijkt iets fundamenteels schuil te gaan achter mijn weigering me te vereenzelvigen met andermans lof.

Eerder schreef ik al dat de literatuur – eerst het lezen, later ook het schrijven – mij gered heeft. Ja, mensen moeten gered worden, of beter gezegd: ze verlangen naar redding. Ik kan me niet voorstellen dat er mensen zijn die daar niet meer naar verlangen, al zullen ze er ongetwijfeld zijn. Er zijn immers ook mensen die menen dat mijn romans door zulke vreemde wezens worden bevolkt, zulke merkwaardige mensen.

Al schrijvende heb ik mezelf gered. Ik weet niet of er prijzen moeten worden uitgereikt voor een vooralsnog succesvolle eigen redding. Ik aarzel. En uiteraard moet ik de mogelijkheid openhouden dat wat ik aanzie voor redding misschien wel het tegenovergestelde van redding is. Dat de literatuur waarvan ik denk dat zij mij gered heeft mij in feite verslagen heeft. Is dat het tegenovergestelde van redding? Verslagen worden?

Laat me dit toelichten. In een moeilijk gesprek onlangs met mijn vriendin zei ik dat voor mij leven neerkomt op de wens niet verslagen te worden; alles in mij verzet zich ertegen om verslagen te worden. De taal was een middel, lange tijd mijn enige middel, om niet verslagen te worden, om iets voor te stellen, om maatschappelijk gezien te bestaan, om niet onzichtbaar te blijven, om de verlangens van anderen, die uiteindelijk mijn verlangens zijn geworden, te vervullen.

Ben ik naar oorlogsgebieden gereisd om verslag te doen van de oorlog of om te kijken of ik verslagen kan worden? Ik weet het niet zeker. Allebei vermoedelijk. Sta ik dan alleen 'middenin de wereld' om mijzelf te redden? Zover zou ik ook niet willen gaan. Er is meer dat gered moet worden dan het eigen ik, hoewel juist ook de neiging de ander te moeten redden met enige scepsis moet worden beschouwd; tussen de redder en de geredde bestaat een ongemakkelijke machtsrelatie. Betrokkenheid is misschien ook maar een middel om zelf niet verslagen te worden. Daarmee wil ik niet alle betrokkenheid bij voorbaat als nietig afdoen, maar een schrijver kan zich er niet op laten voorstaan. Wie sceptisch is over de wereld en de mensen, dient nog sceptischer te zijn over zichzelf en zijn eigen motieven.

En dat brengt mij op het laatste punt dat ik wil aanstippen, de andere reden waarom ik afstand bewaar tot de jury en haar rapporten.

Als leven zozeer neerkomt op het verlangen niet verslagen te worden, moet je je dan ook niet de vraag stellen of achter

dat verlangen misschien een heel ander verlangen schuilgaat: juist het verlangen om *wel* verslagen te worden?

Recentelijk werden de Koran en de Bijbel 'problematische teksten' genoemd, en zonder te willen concurreren met Koran en Bijbel – nee, dat is niet waar, ik wil juist wel concurreren met Koran en Bijbel – moet ik bekennen dat mijn teksten ook problematisch zijn: literatuur is een verzameling problematische teksten, iets wat in het kader van de leesbevordering maar al te graag wordt vergeten.

Mijn teksten zijn problematisch omdat de destructie niet alleen van buiten maar ook van binnen komt, omdat het een problematische levensinstelling is als je meent dat bestaan neerkomt op de wens om niet verslagen te worden.

De lof wil het problematische meestal noodgedwongen ontkennen, ik wil het onderstrepen. De ambiguïteit, de grijze zone waarin mijn personages opereren, waarin ik opereer, waarin ik vermoed dat heel veel mensen opereren, is problematisch en de beschrijving van dat problematische is dubbel problematisch.

De schrijver kan zich een therapeut wanen, maar hij moet altijd de mogelijkheid openhouden dat hij een beul is, vermomd als therapeut.

Ik dank u voor uw aandacht, ik dank u voor uw liefde, of beter gezegd het substituut ervan.

MAARTJE
REMMERS

EN

ARNON
GRUNBERG

IN
GESPREK

REMMERS Arnon, ben je klaar?

GRUNBERG Ik ben er klaar voor.

REMMERS Klaar om een beetje toneel te spelen?

GRUNBERG Ik doe toch de hele tijd niet anders?

REMMERS Ben je klaar om je te concentreren?

GRUNBERG Ik ben klaar om me te concentreren. En jij?

REMMERS Ik ook. Ben je klaar om iets te proberen?

GRUNBERG Met jou altijd. Ik vind het leuk om met jou iets te proberen.

REMMERS Geloof jij in het huwelijk?

GRUNBERG (*denkt na*) Ik ben niet tegen het huwelijk. En er zijn momenten dat ik erin geloof. Ik ben milder geworden over het huwelijk. In de loop der tijd. Ik zou er niet meer tegen ageren.

REMMERS Ben jij een goed mens?

GRUNBERG Nee. Ik vind mezelf geen goed mens.

REMMERS Wat zijn goede mensen?

GRUNBERG Ik denk dat goede mensen mensen zijn die weinig last hebben van hun ego. Die zichzelf kunnen wegcijferen. Die op een niet-narcistische manier iets voor een ander over hebben.

- REMMERS Is dit een zaal vol goede mensen?
- GRUNBERG Dat zou heel onwaarschijnlijk zijn. Ik denk dat er een min of meer goed mens tussen zit. Maar een hele zaal? Dat zou een beetje raar zijn.
- REMMERS Is het zinvol om het over seks te hebben bij een prijsuitreiking?
- GRUNBERG Juist bij prijsuitreikingen moet je het over seks hebben. Ik denk dat je altijd een prijs in ontvangst neemt in de hoop dat het eindigt in een of andere orgie. Dat valt meestal tegen, maar die hoop blijft bestaan. Of had je dat niet verwacht?
- REMMERS Jawel. Wat is beter: een grote pik of een smal kutje?
- GRUNBERG (*denkt na*) Dat vind ik altijd de moeilijkste vraag die je me stelt. Aangezien ik een man ben en dus geen kutje heb, denk ik dat ik alleen over de pik kan spreken. Dat het beter is om een grote pik te hebben dan een smal kutje.
- REMMERS Zijn je vingernagels schoon?
- GRUNBERG Ik ben al een tijd niet bij de manicure geweest. Dus het valt wat tegen.
- REMMERS Ben jij te vertrouwen?
- GRUNBERG Als ik nee zeg, klinkt dat vals. Als ik ja zeg ook. Ik hoop dat ik voor jou te vertrouwen ben. Ik hoop dat jij mij kunt vertrouwen.

REMMERS Vind jij de foto op je paspoort leuk?

GRUNBERG Geen enkel fatsoenlijk mens vindt de foto op zijn paspoort leuk. Als een mens zegt: 'die foto in mijn paspoort, dat is zo'n leuke foto', dan weet je dat je met een onfatsoenlijk mens te maken hebt.

REMMERS Verberg jij iets?

GRUNBERG Ik denk dat mensen altijd geheimen hebben. In die zin vermoed ik dat ik voor jou ook geheimen heb. Het is niet dat ik bewust dingen verberg.

REMMERS Ben jij een flirt?

GRUNBERG Dat hangt ervan af. Ik vind het leuk om te spelen.

REMMERS Wanneer schaamde jij je voor het laatst?

GRUNBERG Vanmiddag. Ik was bij een symposium over Freud waar Yra van Dijk, die hier ook aanwezig is, mij interviewde. Toen moest ik weg om hier om drie uur te zijn om dit met jou nog eens door te nemen. Maar ik was zo moe. Ik ben een half uurtje gaan liggen. En toen kwam ik hier en schaamde ik me er een beetje voor. Linda, die de productie doet, had al ge-sms't: 'waar blijf je?' Ik zei: 'ik kom eraan'. Het is niet heel erg, maar toch: voor iemand die graag op tijd is en de dingen doet die hij moet doen, was dat beschamend.

REMMERS Voel je je goed hier op deze tafel?

GRUNBERG Vroeger deden we het altijd in een bol. Dat vond ik leuker. Maar deze tafel is ook goed, vooral omdat ik weet dat we eigenlijk niet op deze tafel mogen zitten.

REMMERS Zijn deze vragen een beetje saai voor je?

GRUNBERG Nee. Want we hebben dit al een hele tijd niet met elkaar gedaan.

REMMERS Ben je boos?

GRUNBERG Ik ben vandaag niet boos.

REMMERS Zeker?

GRUNBERG Zeker weten.

REMMERS Ook niet een klein beetje?

GRUNBERG Nee.

REMMERS Wat is je favoriete rode fruit?

GRUNBERG Eh... Bosbessen. Frambozen. Kersen. Zijn kersen rood?

REMMERS (*instemmend*) Hm hm.

GRUNBERG Oké.

REMMERS Raak ik jou aan?

GRUNBERG Nee. Maar dat zeg je elke keer en dan zeg ik elke

keer: ik hoop dat je me later op de avond zal gaan aanraken.

REMMERS Kijk je ernaar uit dat ik je ga aanraken?

GRUNBERG Ja. Ja.

REMMERS En wat zou je willen dat ik aanhad als ik je aanraak?

GRUNBERG Ik vind wat je nu aanhebt oké, hoor. Je hoeft je niet te verkleden. Dit is prima.

REMMERS Zou je liever seks hebben met een schaap of met een varken?

GRUNBERG *(denkt na)* Met een schaap.

REMMERS Waarom?

(De muziek zwelt langzaam aan en blijft klinken tot het einde van het stuk, maar nooit zo hard dat het gesprek wordt overstemd.)

GRUNBERG Ik vind het haar van een schaap lekkerder. Dat kun je zo lekker omhelzen en je kan ertegenaan wrijven. Ik denk ook dat varkens agressiever zijn dan schapen. Dus het is makkelijker om met een schaap te vrijen dan met een varken. Ik denk dat als een varken boos wordt, het er niet zomaar op laat zitten. Ik heb van de zomer in een slachthuis gewerkt en ook varkenstransporten meegemaakt. Ik kan je verzekeren dat varkens ook elkaar heel veel pijn kunnen doen.

- REMMERS Zou jij liever één keer een bak met poep eten of iedere ochtend een klein vogeltje dat in je mond poept elke dag de rest van je leven?
- GRUNBERG Dan zou ik voor het vogeltje gaan. Ook omdat het een kwestie is van gewenning. Een kleine hoeveelheid: een soort homeopathische verdunning is dat. En na tien dagen weet je niet meer beter. Na drie maanden ga je het missen als dat vogeltje 's ochtends niet in je mond poept.
- REMMERS Heb jij ooit al je kleren uitgetrokken in een toilethokje?
- GRUNBERG Nee. Ik was onlangs wel naaktmodel voor een schilder, maar ik heb me toen niet uitgetkleed in een toilethokje. Gewoon bij de schilder thuis. Kijk je daar van op?
- REMMERS Hou je van baby's?
- GRUNBERG Jawel.
- REMMERS Hou je van broccoli?
- GRUNBERG (*denkt na*) Ja. Rauw eigenlijk het meest. Of door pasta.
- REMMERS Hou je van baby's?
- GRUNBERG Ja. Geloof je me niet?
- REMMERS Wat is de overeenkomst tussen broccoli en baby's?

- GRUNBERG Ze beginnen allebei met een b. Je kunt ze allebei eten.
- REMMERS (*lacht*) Mag je mensen uitlachen terwijl je seks met ze hebt?
- GRUNBERG Niet de eerste keer. Maar als je al een keer of tien seks met iemand hebt gehad, mag het lachen beginnen.
- REMMERS Ben jij weleens uitgelachen tijdens de seks?
- GRUNBERG Dat weet ik niet zeker. Het zou me niet verbazen.
- REMMERS Wat is het moeilijkste dat jij ooit hebt moeten doen?
- GRUNBERG Dat is nog altijd het begraven van mijn ouders geweest. Daarna is niets echt moeilijker gebleken. Tot nu toe.
- REMMERS Wil jij sterven tussen vreemden?
- GRUNBERG Ik denk dat je makkelijker doodgaat als er geen mensen bij zijn van wie je houdt.
- REMMERS Wil je alleen sterven?
- GRUNBERG Volgens mij sterf je altijd alleen. Ik zou wel alleen willen sterven.
- REMMERS Ben jij romantisch?
- GRUNBERG (*denkt na*) Heel soms. Als ik tijd heb.

REMMERS Hou je van katten?

GRUNBERG Nou... Mijn vriendin houdt van katten. Ik heb niets tegen katten.

REMMERS Vind jij mij mooi?

GRUNBERG (*denkt na*) Ja, ik vind jou mooi.

REMMERS Vind jij jezelf mooi ?

GRUNBERG Soms.

REMMERS Waar schaam je je voor?

GRUNBERG Soms voor mijn bleke huid. Als ik op het strand zit of bij die schilder, onder die lampen. Dan zie je hoe bleek je bent. Dat soort dingen. Voor mij heeft schaamte altijd een lichamelijke connotatie.

REMMERS Probeer jij grappig te zijn?

GRUNBERG Nee. Zeker nu niet. Nee. Ik vind dit een heel serieuze zaal. In Rotterdam hebben ze meer gelachen.

REMMERS Probeer jij slim te zijn?

GRUNBERG Nee. Niet tegenover jou.

REMMERS Wat wil jij?

GRUNBERG Spelen. Mijn nieuwsgierigheid bevredigen. Spelen, nog meer spelen. Voor mij is schrijven ook spelen.

REMMERS Wat was je laatste goede daad?

GRUNBERG Mijn laatste goede daad? Oe... O, ik heb een blinde man geholpen. Heel cliché. Ik schaamde mij er ook een beetje voor.

REMMERS Geholpen de straat over te steken?

GRUNBERG Nee, het was in een winkel.

REMMERS Vrouwen kunnen nat worden uit angst. Dat heb ik gelezen in een boek over de Tweede Wereldoorlog. Kan een lul ook stijf worden uit angst?

GRUNBERG Ik heb dat nog nooit meegemaakt. Ik denk wel dat je ongewenste erecties kunt krijgen, bijvoorbeeld bij Franse les of als je in een taxi zit, gewoon van het schudden van de auto. Maar uit angst? Nee.

REMMERS Wat heb je te winnen met seks?

GRUNBERG Intimiteit. Genot. Vriendschap misschien.

REMMERS En wat heb je te verliezen met seks?

GRUNBERG Vriendschap. De andere persoon.

REMMERS Is seks een verhaal?

GRUNBERG Ja, ik denk dat seks een verhaal is. Seks zonder taal? Hm. Fantasie is talig. Fantasie bestaat uiteindelijk uit woorden, niet uit beelden.

- REMMERS Is er een leeftijd waarop het niet meer uitmaakt waarom er van je gehouden wordt?
- GRUNBERG Nee. Volgens mij maakt het nooit uit waarom er van je gehouden wordt. Als er maar van je gehouden wordt. Het is een heel raar idee dat er foute redenen zijn om van iemand te houden. Elke reden is geldig.
- REMMERS Mag seks ook een verplichting zijn?
- GRUNBERG (*denkt na*) Het kan een verplichting zijn. Een morele verantwoordelijkheid. Je kan seks hebben met iemand uit medelijden.
- REMMERS Kwetst seks?
- GRUNBERG Als je de eerste keer wordt uitgelachen wel ja. Dat kan kwetsen. Je kunt ook andere mensen kwetsen door seks met ze te hebben.
- REMMERS Ben jij bang dat jouw piemel te klein is?
- GRUNBERG Dat vraag je iedere keer. (*lacht*) Misschien moeten we dan eens samen naar mijn piemel kijken. Maar nee, ik heb andere angsten.
- REMMERS Ben je bang om bedrogen te worden in bed?
- GRUNBERG In bed? (*denkt na*) Ik denk wel dat je bang kunt zijn dat je iemand niet kent. Dat je denkt iemand te kennen en dat dat niet blijkt te kloppen.

- REMMERS Als je het over seks hebt heb je het dan eigenlijk niet gewoon over angst?
- GRUNBERG Ja. Seks en angst gaan heel goed samen. Het is een heel mooi citaat van Kafka die in zijn dagboek schreef dat seks de straf voor liefde is.
- REMMERS Waar denk jij aan als je je orgasme wil uitstellen?
- GRUNBERG Aan het ziekenhuis. Aan een infuus. Aan een hongerstaker die dwangvoeding krijgt toegediend.
- REMMERS (*lacht*) Mag je neuken na een aanslag?
- GRUNBERG Wat moet je, als je niet bij die aanslag betrokken bent maar er gewoon thuis of op je hotelkamer over hoort? Ik denk dat moreel gezien het beste is wat je kunt doen, de tv uitzetten en gaan neuken.
- REMMERS En mag je neuken met een terrorist?
- GRUNBERG Het zou beter zijn als er meer met terroristen geneukt werd.
- REMMERS Zou je liever stiekem seks hebben met een geit en dat niemand het weet, of geen seks hebben met een geit, maar dat iedereen denkt dat je seks had met een geit?
- GRUNBERG Dan zou ik toch liever stiekem seks hebben met een geit en dat niemand het weet.
- REMMERS Waarom?

GRUNBERG Dan heb je geen last van al die mensen die zeggen: 'O, daar heb je Arnon, die heeft seks gehad met een geit'. Dat je alleen nog maar die geit bent. En dan heb je het in ieder geval ook meegemaakt. Dan kun je de ervaring nog gebruiken. Ik ben ooit een keer met een geit op stap geweest. Geiten zijn heel lieve beesten. Niet dat ik me seksueel aangetrokken voel tot die geiten, maar ik kan goed met ze knuffelen.

REMMERS Kan het nooit hebben van seks reden zijn voor zelfmoord?

GRUNBERG Het kan. Het zou voor mij geen reden zijn om zelfmoord te plegen, maar misschien is het voor sommige mensen reden genoeg.

REMMERS Hou je van Bach?

GRUNBERG Ja.

REMMERS Moeten wij in opstand komen?

GRUNBERG Nee, daar is het te laat voor.

REMMERS Is seks een soort van opstand?

GRUNBERG Seks kan opstand zijn. Geen echte opstand, maar een kleine opstand.

REMMERS Waar hoop jij op?

GRUNBERG (*denkt na*) Dat het nog even doorgaat. Omdat mijn nieuwsgierigheid nog niet helemaal bevredigd is.

REMMERS Is seks doodsdrijf of levensdrijf?

GRUNBERG Allebei. Het libido is de levensdrijf, maar er zit in dat libido ook iets dat aan die levensdrijf een eind wil maken.

REMMERS Zie ik eruit als iemand die klaar is om te sterven?

GRUNBERG Als je het heel eerlijk wilt weten: ja. Best wel.

REMMERS Bestaat ware liefde?

GRUNBERG Ja. Maar het is de vraag hoelang die ware liefde voort blijft bestaan.

REMMERS Komt het goed?

GRUNBERG Ja, het komt goed.

REMMERS Komt het goed?

GRUNBERG Het komt goed.

REMMERS Dank je wel.

GRUNBERG Graag gedaan.

KOEN

EN

BOBBY

(Koen op onder luide muziek, in het tempo van een jogger heen en weer rennend. Bobby op. Koen komt bij Bobby tot stilstand. In het begin moet hij langzaam op adem komen, terwijl het langzaam stil wordt.)

KOEN Dit is Bobby.

Ik heb hem al heel lang.

Hij is geprogrammeerd om rondjes te rennen.

Dat kan hij ook.

Ik ben nooit praktiserend geweest tot...

De leeftijd van 11 jaar vind ik een prettige leeftijd. Een ideale leeftijd eigenlijk. Daar is ook onderzoek naar gedaan. Dat veel mannen dat hebben, dat ze eigenlijk de leeftijd van elf de beste leeftijd vinden.

Bobby blijft 11 jaar oud. Dat is fijn.

We zijn nu al zes winters samen. Als je echt een relatie met iemand hebt, dan moet je samen door de winter zijn gegaan. Vind ik.

BOBBY Vijf winters.

KOEN Vijf winters. Soms neem ik Bobby mee naar de speeltuin. De mensen kennen ons inmiddels.

Andere kinderen vinden het leuk om met Bobby te spelen. Dat hebben ze niet thuis. Ook niet op school.

BOBBY Ze vinden me leuk.

KOEN Ja, ze vinden je heel leuk.

BOBBY Ik ben uniek.

KOEN Hij is sterker dan zijn leeftijdsgenootjes. Logisch. Hij spreekt Engels en Frans. En Nederlands zoals je hoort. Niet fantastisch maar voldoende. Hij leert nog steeds bij. Hij kan andere kinderen helpen om de glijbaan op te klimmen. Hij kan ze leren wat glijbaan in het Frans is. *(lacht)*

Ik was dus niet praktiserend. Ik wist dat ik het was. Ik heb altijd geweten dat ik het was. Maar ik heb nooit gepraktiseerd. En toen zei een... een dokter: Neem Bobby. Dan is ook de juridische kant van je zaak afgedekt.

Dat is wel gek natuurlijk. Dat er aan mijn liefde een juridische kant zit.

BOBBY Aan jouw liefde voor mij.

KOEN Ja, die zit er dus niet aan. Die zat er aan.

Soms zijn er mensen die weggaan als wij aankomen in de speeltuin. Die zien het niet. Die begrijpen niet wat er aan de hand is... Dat de morele kant... De juridische kant is afgedekt.

BOBBY Die is afgedekt.

KOEN Er vragen weleens mensen aan mij. Is het? Is het liefde?

Op straat. Vragen ze dat. Of is het gewoon iets. Iets. Mechanisch? Rare vraag. Natuurlijk is het voor mij liefde. Dit is voor mij liefde. Die ik kan consumeren.

BOBBY Ik vind je lief.

KOEN Ik jou ook. Mijn ouders. Die hebben Bobby eerst niet willen accepteren. Mijn moeder accepteert Bobby nog altijd niet. Die wil Bobby niet zien. Als ze vroeger kwam, wat ze nu niet meer doet, dan moest ik Bobby verstoppen. Mijn vader, die is uiteindelijk Bobby gaan accepteren. Hij zegt. Mijn vader. Die zegt dat. Bobby. Dat hij eruit ziet als een kind. Van elf. Maar dat hij weet dat het een soort iPad, een soort iPad is, een verbeterde versie van de iPad op benen.

Dat doet pijn.

Als hij dat zegt.

Alsof je heel veel van iemand houdt en er dan achterkomt. Dat je in zijn mobieltje kijkt. En dan ziet dat je. Nou ja, verschrikkelijk bedrogen wordt. Dat het allemaal een illusie was. Dat je naïef was.

Als mijn vader begint over een iPad op. Beentjes. Zo noemt hij het. Beentjes. Dan eh... doet dat pijn. Zo'n pijn dat ik besloten heb mijn vader niet meer te zien.

Ik heb dus eigenlijk geen familie meer.

Maar ik heb Bobby.

BOBBY Je hebt mij.

KOEN Ik heb jou, Bobby.

In de buurt waar we nu wonen, daar zijn de mensen, de burenen, langzaam aan ons gewend geraakt. De burgemeester is met ze gaan praten.

Wij mochten daar niet bij zijn.

BOBBY Wij bleven thuis.

KOEN En toen zeiden de burenen, de buurtbewoners, ehm, nou ja de mensen die zeiden nadat de burgemeester ze had uitgelegd. Over de juridische kant van de zaak. Dat die was afgedekt.

BOBBY Die is afgedekt.

KOEN Toen zeiden de burenen. Voor ons is het geen kind. Het is duidelijk. Het is een ding. Een dood ding.

Laat hem maar. Als hij zo nodig moet.

Dat zeiden ze.

Maar er zijn nog wel burenen die me dood willen maken. De overburenen.

En de burenen links.

BOBBY De burenen op nummer 12.

KOEN Ja, die ook. Maar de burenen rechts, die hebben me

expliciet laten weten dat ze daar tegen zijn. Dood maken. Vanwege hun geloof. Dat vond ik aardig. En dat ik altijd een ei bij ze mag lenen. Of suiker.

Bobby schrikt dan. Als mensen roepen dat ze me gaan doodmaken. Want hij is natuurlijk zo menselijk mogelijk gemaakt, Bobby. Hij heeft eigenlijk alle emoties. Die een kind van elf kan hebben. Een normaal kind van elf.

BOBBY Ik wil niet dat je doodgaat. Ik heb je nodig.

KOEN En dan zeg ik tegen Bobby. Ik jou ook. Als jij er niet zou zijn zou ik dood willen. Zou ik doodgaan. Denk ik. Hij komt uit Frankrijk. Daar zijn ze heel ver met dit soort oplossingen. Voor de juridische kant van mijn liefde zeg maar.

Bobby kan ook jaloers zijn op andere kinderen. Hij heeft het altijd door als ik naar andere kinderen kijk. Dat is fijn. Hij zegt dan dat ik niet naar andere kinderen hoeft te kijken.

BOBBY Je hoeft niet naar andere kinderen te kijken.

KOEN Zo is hij geprogrammeerd. Dan zegt hij: laten we naar huis gaan, dan mag je me verwennen.

En dat doe ik dan.

Bobby heeft geen ziel die je kunt kwetsen. Zeggen de mensen. Er is alleen een machine. Er is geen ziel.

Maar voor mij is hij een en al ziel.

Ik zing. Dat doe ik nog wel. Buiten Bobby om.

En ik werk parttime in de keuken van een bejaardentehuis.

Voor mij is seks heel teder. Zo teder.

BOBBY Jij bent heel teder. Jij bent goed voor mij.

KOEN Ik wil samen met Bobby begraven worden. Dat is ook geregeld met een advocaat en het uitvaartbedrijf. Het mag. En dan moet op het graf staan:

Hier liggen Bobby en Koen.

Meer niet.

Bobby is het beste wat me is overkomen in mijn leven.

BOBBY Jij ook in mijn leven.

KOEN Ga je mee?

(Beiden af. Aanzwellende muziek.)

The Future of Sex beleefde de wereldpremière op 18 juni 2016 tijdens het Holland Festival in Amsterdam. Spel twee scènes: Maartje Remmers, Arnon Grunberg, Matijs Jansen, Mayu Ayala Koeman. Muziek: Simon Lenski.

DE GOUDEN GANZENVEER 1955-1999 EN VANAF 2002

De Gouden Ganzenveer werd in 1955 ingesteld door de Koninklijke Nederlandse Uitgeversbond bij zijn vijfenzeventigjarig bestaan. De uitgevers wilden met de prijs personen of instituten lauweren voor hun bijdrage aan de Nederlandse cultuur. Tot 2000 reikten de uitgevers de Gouden Ganzenveer met onregelmatige tussenpozen uit aan vijftien personen en vier instellingen. Bij het samengaan van de Koninklijke Nederlandse Uitgeversbond met de Nederlandse Organisatie van Tijdschrift-Uitgevers en de Vereniging De Nederlandse Dagbladpers tot het Nederlands Uitgeversverbond (NUV) werd de prijs ondergebracht bij de stichting De Gouden Ganzenveer.

De stichting De Gouden Ganzenveer beoogt 'het bevorderen van de boekcultuur in brede zin'. Het stichtingsbestuur bestaat uit mevrouw G.M. Nefkens (voorzitter), C.A. Herschdorfer, drs. E.A. van Ingen en mevrouw drs. J. Kiers. Dit jaar nam K.F. Clement afscheid van het bestuur. De toekenning van de prijs is de taak van de door de stichting in 2001 ingestelde Academie De Gouden Ganzenveer. De leden van de Academie komen uit de wereld van kunst, wetenschap, politiek en bedrijfsleven. Ieder van hen heeft blijk gegeven van grote betrokkenheid bij de Nederlandse cultuur en is op persoonlijke titel gevraagd.

De Academie wil de Gouden Ganzenveer jaarlijks toekennen met het uitdrukkelijk doel om het belang van het geschreven en gedrukte woord onder de aandacht te brengen in een toenemend multimediale samenleving. De prijs bestaat uit een ganzenveer van goud, ontworpen door H.M. Tausch uit Kampen, en een jaar buitengewoon lidmaatschap van de Academie. De Academie kende de prijs sinds 2002 zestien keer toe: achtereenvolgens aan Michaël Zeeman, Jan Blokker,

Kees van Kooten, Maria Goos, Peter van Straaten, Tom Lanoye, Joost Zwagerman, Adriaan van Dis, Joke van Leeuwen, Remco Campert, Annejet van der Zijl, Ramsey Nasr, David Van Reybrouck, Geert Mak, Xandra Schutte en dit jaar aan de schrijver Arnon Grunberg.

Na de uitreiking in 2016 was Xandra Schutte een jaar buitengewoon lid van de Academie De Gouden Ganzenveer. Vorig jaar traden de schrijfster Nelleke Noordervliet en Atzo Nicolaï, directeur DSM Nederland terug na het verstrijken van hun derde en laatste zittingstermijn. Ahmed Aboutaleb, burgemeester van Rotterdam, trad na zijn eerste termijn terug wegens zijn drukke werkzaamheden. Nieuw in de Academie is Arendo Joustra, hoofdredacteur van *Elsevier Weekblad*.

Bij de presentatie van het boekje ter gelegenheid van de Gouden Ganzenveer aan Xandra Schutte kreeg Piet Gerards een gouden ereveertje wegens de inzet van zijn studio voor de prijs. Vanaf 2007 gaven Gerards en zijn medewerkers tien jaar lang vorm aan de uitgaven. Designcriticus Ewan Lentjes hield bij de gelegenheid een laudatio voor Gerards. Hij roemde diens oog voor detail waarmee hij de vormgeving van de Gouden Ganzenveer-reeks wist te vernieuwen. Een expositie bij Bijzondere Collectie van de Universiteit van Amsterdam toonde de vijftien delen van de reeks, met sterke nadruk op de tien ontwerpen van Gerards.

Gerards is de vierde ontvanger van de ereveer na Margreet Ruardi (directeur Stichting Schrijvers School Samenleving, 2006), Pieter Steinz (directeur Nederlands Letterenfonds, 2014) en Paul Schnabel (oud-voorzitter van Academie De Gouden Ganzenveer, 2015).

Om Gerards opvolger te vinden werd een ontwerpwedstrijd uitgeschreven onder jonge grafisch ontwerpers uit Nederland en België. Een jury onder leiding van Gerdi Verbeet koos voor Titus Knegt, in 2015 afgestudeerd aan de AKV St. Joost. Hij verzorgt de vormgeving van dit boekje.

DE LEDEN VAN DE ACADEMIE DE GOUDEN GANZENVEER

Mevrouw G.A. Verbeet (voorzitter)
voorzitter Nationaal Comité 4 en 5 mei

Dr. mr. M.W.B. Asscher
schrijver en directeur Athenaeum Boekhandel

Mevrouw T.E. Bodewes
*directeur/eigenaar Scheepswerven Bodewes, Scheepswerf
De Kaap en Maritima Green Technology*

Prof. dr. F.M. Doorman
filosoof, dichter en essayist

Ir. W. Draijer MBA
CEO Rabobank

Mevrouw drs. A.Ch. van Es
voorzitter nationale UNESCO-commissie

Mevrouw dr. S. Jensen
schrijfster en filosoofe

J.A.S. Joustra
hoofdredacteur Elsevier Weekblad

T.E.G.A. Lanoye
schrijver

Mevrouw drs. M.J.A. Luyten
journalist en schrijver

Prof. dr. F.P. van Oostrom
schrijver en universiteitshoogleraar UU

Mevrouw C.R. Polak
journalist en presentator

prof. dr. H.A. Van Rompuy
*gasthoogleraar KU Leuven en voormalig
Voorzitter van de Europese Raad*

P. Rosenmöller
voorzitter VO-raad

D.W. Sickinghe
managing partner Fortino Capital

Mevrouw X. Schutte
laureaat 2016

DE LAUREATEN VANAF 1955

1955	Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen
1957	Prof. dr. A.J. Barnouw, <i>historicus</i>
1960	Prof. dr. J.H. Oort, <i>sterrenkundige</i>
1965	Prof. dr. A.M. Hammacher, <i>kunsthistoricus</i>
1980	Prof. dr. H. de la Fontaine Verweij, <i>bibliothecaris en publicist</i>
1983	Prof. dr. B.C.J. Lievegoed, <i>psychotherapeut, sociaal-pedagoog en publicist</i>
1984	Prof. dr. H. Freudenthal, <i>wiskundige</i>
1985	Prof. dr. J. Tinbergen, <i>econoom</i>
1986	Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten
1987	Armando, <i>schilder en schrijver</i>
1988	Dr. L. de Jong, <i>historicus</i>
1989	Prof. dr. mag. E.C.F.A. Schillebeeckx, <i>theoloog</i>
1990	Prof. dr. L. Reijnders, <i>milieukundige</i>
1991	Cultureel Supplement <i>NRC Handelsblad</i>
1992	Dr. A. Lehning, <i>sociaal-historicus en schrijver</i>
1993	Pierre H. en Simone Dubois, <i>schrijversechtpaar</i>
1996	H.J.A. Hofland, <i>journalist</i>
1999	Letterkundig Museum
2002	Michaël Zeeman, <i>literatuurcriticus</i>

- 2003 Jan Blokker, *schrijver en journalist*
- 2004 Kees van Kooten, *schrijver*
- 2005 Maria Goos, *schrijfster*
- 2006 Peter van Straaten, *tekenaar en schrijver*
- 2007 Tom Lanoye, *schrijver*
- 2008 Joost Zwagerman, *schrijver*
- 2009 Adriaan van Dis, *schrijver en programmamaker*
- 2010 Joke van Leeuwen, *auteur, illustrator en performer*
- 2011 Remco Campert, *dichter, schrijver en columnist*
- 2012 Annejet van der Zijl, *schrijfster en historica*
- 2013 Ramsey Nasr, *dichter en acteur*
- 2014 David Van Reybrouck, *schrijver, archeoloog en cultuurhistoricus*
- 2015 Geert Mak, *schrijver en journalist*
- 2016 Xandra Schutte, *journalist, essayist en hoofdredacteur van De Groene Amsterdammer*
- 2017 Arnon Grunberg, *schrijver*

BEGUNSTIGERS

Koninklijke Boom uitgevers, CB, De Nederlandsche Bank,
Uitgeverij Nieuw Amsterdam, Noordhoff Uitgevers,
de Taalunie en WPG Uitgevers.

*Met dank aan Titus Knegt, Arctic Paper Benelux, Antalis, Ten Brink
en Stronkhorst Boekbinders die deze speciale uitgave mogelijk
hebben gemaakt, en Freshbits Internet Communicatie voor het
ontwerp en hosting van de website.*

COLOFON

De tekst in deze uitgave is gezet uit
Capitolium en Infini.

<i>Ontwerp</i>	Titus Knegtel, Utrecht
<i>Drukwerk</i>	Ten Brink, Meppel
<i>Binder</i>	Stronkhorst Boekbinders, Groningen
<i>Papier</i>	Munken Lynx 240 gr/m ² (omslag) en Munken Lynx 100 gr/m ² (binnenwerk)
<i>Redactie</i>	Maarten Dessing, Leiden <i>Met dank aan Hollands Maandblad, dat het dankwoord publiceerd in het aprilnummer van 2017, voor de redactie hiervan.</i>
<i>Coördinatie</i>	Visser's Latijn/Annechien Visser, Amsterdam
<i>Fotografie</i>	Gerlinde de Geus, Amsterdam Bas Uterwijk, Hollandse Hoogte, Den Haag

© 2017
stichting De Gouden Ganzenveer
Postbus 12040
1100 AA Amsterdam
© *The Future of Sex* (i.s.m. Wunderbaum)
en dankwoord: Arnon Grunberg

Secretaris Annechien Visser
Kloveniersburgwal 75-D
1011 KA Amsterdam

www.goudenganzenveer.nl

NUR 320
ISBN 978-90-819427-5-1

